ВАҲДАТИ МИЛЛӢ ВА ХУДШИНОСИИ ҶАВОНОН - ЗАМИНАИ УСТУВОРИ РУШДИ ДИПЛОМАТИЯИ ВАРЗИШӢ

Дар шароити ҷаҳонишавӣ, густариши робитаҳои байналмилалӣ ва афзоиши таъсири иттилоотию фарҳангӣ масъалаи ҳифзи ваҳдати ҷомеа ва тақвияти худшиносии насли ҷавон аҳамияти хосса пайдо мекунад. Суботи давлат танҳо ба фаъолияти ниҳодҳои сиёсӣ вобаста набуда, аз сатҳи ҳамдигарфаҳмӣ, эътимоди иҷтимоӣ ва омодагии шаҳрвандон барои ҳифзи манфиатҳои умумимиллӣ низ маншаъ мегирад. Дар чунин шароит ҷавонон ҳамчун неруи фаъол ва созандаи ҷомеа дар рушди давлатдорӣ накши муҳим доранд. Сатҳи дониш, ҷаҳонбинӣ, худогоҳӣ ва масъулияти шаҳрвандии онҳо ба сифати иштироки кишвар дар равандҳои дохилию байналмилалӣ таъсир мерасонад. Яке аз соҳаҳое, ки тавассути он ҷавонон метавонанд Тоҷикистонро дар арсаи ҷаҳонӣ муаррифӣ намоянд, варзиш мебошад. Варзиш имрӯз аз доираи фаъолияти ҷисмонӣ берун рафта, ба воситаи муоширати байни халқҳо, муаррифии фарҳанг ва таҳкими нуфузи давлат табдил ёфтааст. Аз ин рӯ, масъалаи пайванди ваҳдати миллӣ, худшиносии ҷавонон ва дипломатияи варзишӣ дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ мебошад. Ваҳдати миллӣ низоми муносибатҳоеро ифода мекунад, ки дар асоси эҳтироми манфиатҳои умумӣ, эътимод, масъулияти муштарак ва ҳамгироии гурӯҳҳои гуногуни ҷомеа ташаккул меёбад. Он танҳо набудани ихтилоф нест, балки мавҷудияти ҳадафҳои умумӣ ва омодагии шаҳрвандон барои ҳамкорӣ дар роҳи рушди давлат мебошад. Ҷомеаи муттаҳид имконияти бештар дорад, ки неруҳои маънавӣ, зеҳнӣ ва иқтисодии худро барои созандагӣ истифода барад. Дар фазои сулҳ ва субот муассисаҳои таълимӣ, фарҳангӣ ва варзишӣ самаранок фаъолият намуда, барои рушди қобилиятҳои ҷавонон шароити мусоид фароҳам меоранд. Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон ваҳдати миллӣ дорои мазмуни амиқи таърихӣ мебошад. Он натиҷаи таҷрибаи сулҳофаринӣ, ҳамдигарбахшӣ ва муттаҳидшавии ҷомеа дар атрофи манфиатҳои давлатдорӣ ба ҳисоб меравад. Аз ин рӯ, ҳифз ва таҳкими он вазифаи танҳо ниҳодҳои давлатӣ набуда, масъулияти ҳар як шаҳрванд, бахусус насли ҷавон мебошад. Ваҳдати миллӣ инчунин заминаи муҳими рушди варзиш аст. Бунёди иншооти варзишӣ, омода намудани мутахассисон, ташкили мусобиқаҳо ва иштироки варзишгарон дар чорабиниҳои байналмилалӣ пеш аз ҳама ба муҳити орому устувори иҷтимоӣ вобаста мебошад. Худшиносии миллӣ дарки мансубияти шахс ба миллат, давлат, таърих, забон ва фарҳанги худ мебошад. Аммо он танҳо бо ифтихор аз гузашта маҳдуд намешавад. Худшиносии воқеӣ дар масъулиятшиносӣ, меҳнатдӯстӣ, донишандӯзӣ, эҳтиром ба қонун ва омодагӣ барои саҳм гузоштан дар пешрафти Ватан зоҳир мегардад. Ҷавони худшинос таъриху фарҳанги миллати худро меомӯзад, аммо ҳамзамон ба дастовардҳои илмӣ ва фарҳангии дигар халқҳо низ эҳтиром мегузорад. Чунин муносибат барои ташаккули ҷаҳонбинии солим ва пешгирии худбартарбинӣ аҳамияти калон

дорад. Худшиносии миллӣ бояд ба худэҳтиромӣ, муколама ва муносибати созанда асос ёбад. Дар ташаккули худшиносии ҷавонон оила, муассисаҳои таълимӣ, муҳити иҷтимоӣ, китоб, санъат ва варзиш нақши муҳим доранд. Таълим бояд ба ҷавонон на танҳо маълумоти таърихӣ диҳад, балки онҳоро ба таҳлили воқеаҳо, дарки масъулият ва арзёбии мавқеи худ дар ҷомеа ҳидоят намояд. Дар ин замина, андешаҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон оид ба ҷавонон ҳамчун неруи созандаи ҷомеа ва идомадиҳандаи анъанаҳои давлатдорӣ аҳамияти роҳнамоӣ доранд. Таваҷҷуҳ ба маърифат, касбомӯзӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва иштироки фаъолонаи ҷавонон дар ҳаёти давлат аз он шаҳодат медиҳад, ки худшиносии миллӣ ҷузъи муҳими сиёсати иҷтимоӣ ва маънавии кишвар мебошад. Варзиш дар рушди шахсият вазифаи фарогир дорад. Машғулиятҳои мунтазами варзишӣ ба ташаккули интизом, сабр, ирода, худназоратӣ ва қобилияти ҳамкорӣ мусоидат мекунанд. Варзишгар меомӯзад, ки натиҷа танҳо тавассути меҳнат, риояи қоида ва талоши пайваста ба даст меояд. Фаъолияти даставӣ ҳисси масъулияти муштаракро тақвият медиҳад. Дар даста ҳар як иштирокчӣ бояд вазифаи худро дуруст иҷро намояд ва манфиати умумиро аз хоҳиши шахсӣ боло гузорад. Ин таҷриба барои тарбияи шаҳрвандие, ки масъулияти худро дар назди ҷомеа дарк мекунад, аҳамияти калон дорад. Ҳамзамон, таъсири тарбиявии варзиш танҳо дар сурати дуруст ташкил кардани он таъмин мегардад. Варзиш бояд бо ахлоқ, фарҳанги муошират, эҳтиром ба рақиб ва риояи принсипҳои бозии одилона пайваст бошад. Дар акси ҳол, рақобат метавонад ба худнамоӣ, хушунат ё беэҳтиромӣ оварда расонад. Аз ин рӯ, омодагии варзишгар бояд на танҳо машқҳои ҷисмонӣ ва техникӣ, балки тарбияи маънавӣ, равонӣ ва шаҳрвандиро низ фаро гирад. Дипломатияи варзишӣ истифодаи имкониятҳои варзиш барои рушди муколама, таҳкими эътимод ва густариши робитаҳои байни халқҳо ва давлатҳо мебошад. Он яке аз шаклҳои муосири муошрати байналмилалӣ буда, ба арзишҳои сулҳ, эҳтироми мутақобила ва рақобати солим такя мекунад. Мусобиқаҳои байналмилалӣ муҳите фароҳам меоранд, ки дар он намояндагони кишварҳои гуногун бо ҳам робита барқарор менамоянд. Дар чунин чорабиниҳо на танҳо натиҷаи варзишӣ, балки рафтор, одоби муошират, эҳтиром ба қоидаҳо ва муносибат ба рақиб низ аҳамият пайдо мекунанд. Варзишгар ҳангоми иштирок дар мусобиқаи байналмилалӣ танҳо шахси алоҳида нест. Ӯ намояндаи давлат ва фарҳанги миллии худ мебошад. Аз ин рӯ, ҳар амали ӯ метавонад ба тасаввуроти дигарон дар бораи кишвар таъсир расонад. Рафтори шоиста, суханронии дуруст ва эҳтиром ба намояндагони миллатҳои дигар симои мусбати давлатро тақвият медиҳанд. Дипломатияи варзишӣ инчунин тавассути баргузории мусобиқаҳо, форумҳо, фестивалҳо ва табодули таҷриба миёни варзишгарону мураббиён амалӣ мегардад. Чунин чорабиниҳо метавонанд ҳамкории фарҳангӣ, сайёҳӣ ва таълимиро низ густариш диҳанд. Бо вуҷуди ин, нуфузи байналмилалии давлат танҳо аз шумораи медалу пирӯзиҳо вобаста нест. Риояи меъёрҳои ахлоқӣ, мубориза бар зидди истифодаи маводи мамнуъ, пешгирии хушунат ва эҳтиром ба қонунҳои байналмилалии варзиш низ нишондиҳандаи фарҳанги кишвар

мебошанд. Ташаккули худшиносии миллӣ бе омӯзиши таърих ва фарҳанги миллат имконнопазир аст. Асари бунёдии академик Бобоҷон Ғафуров «Тоҷикон» ба ҷавонон имкон медиҳад, ки бо таърихи давлатдорӣ, фарҳанг ва саҳми халқи тоҷик дар тамаддуни ҷаҳонӣ шинос шаванд. Огоҳӣ аз гузашта ҳисси мансубият ва масъулияти шаҳрвандиро тақвият медиҳад. Дар фаъолияти илмӣ ва фарҳангии академик Муҳаммад Осимӣ масъалаҳои маърифат, тафаккури илмӣ ва рушди фарҳанги миллӣ мавқеи муҳим доштанд. Ин дидгоҳ барои ҷавонони муосир низ аҳамият дорад, зеро худшиносии миллӣ бояд бо дониш, таҳқиқ ва ҷаҳонбинии илмӣ ҳамоҳанг бошад. Мероси адабии тоҷик низ сарчашмаи муҳими тарбияи ахлоқӣ мебошад. Дар осори Абдураҳмони Ҷомӣ, Саъдии Шерозӣ, Мирзо Турсунзода ва Лоиқ Шералӣ ғояҳои дӯстӣ, инсонгароӣ, сулҳ, эҳтиром ба забон ва муҳаббат ба Ватан таҷассум ёфтаанд. Ин арзишҳо бо моҳияти дипломатияи варзишӣ мувофиқанд, зеро варзиш низ бояд ба муколама, ҳамдигарфаҳмӣ ва эҳтироми инсон асос ёбад. Омӯзиши чунин мерос барои варзишгарон аҳамияти махсус дорад. Варзишгаре, ки аз таърих, адабиёт ва фарҳанги миллии худ огоҳ аст, метавонад дар муҳити байналмилалӣ Тоҷикистонро бо эътимод ва фарҳанги баланд муаррифӣ намояд. Робитаи падидаҳои мавриди таҳлилро метавон дар пайдарпайии зерин ифода намуд: **ваҳдати миллӣ, суботи иҷтимоӣ, рушди имкониятҳои ҷавонон, ташаккули худшиносӣ ва масъулият, фаъолияти варзишии шоиста, муаррифии мусбати давлат ва рушди дипломатияи варзишӣ.** Дар ин низом ваҳдати миллӣ шароити аввалияро фароҳам меорад. Худшиносӣ ба фаъолияти ҷавонон мазмуни шаҳрвандӣ мебахшад. Варзиш бошад, ба майдоне табдил меёбад, ки дар он дониш, ахлоқ, ирода ва фарҳанги намояндагони кишвар ба таври амалӣ зоҳир мегарданд. Ин робита хусусияти дуҷониба дорад. Ваҳдати ҷомеа ба рушди варзиш мусоидат мекунад, вале дастовардҳои варзишӣ низ метавонанд ҳисси ифтихор ва ҳамбастагии шаҳрвандонро тақвият диҳанд. Пирӯзии варзишгар ҳангоме арзиши воқеии иҷтимоӣ пайдо мекунад, ки он мардумро муттаҳид созад ва ҷавононро ба тарзи ҳаёти солим, меҳнат ва худтакмилдиҳӣ ҳидоят намояд.

Барои таҳкими дипломатияи варзишӣ дар Тоҷикистон амалӣ намудани тадбирҳои зерин муҳим мебошад:

1. **Тақвияти тарбияи маънавию шаҳрвандии варзишгарон.** Дар барномаҳои омодагӣ омӯзиши таърих, фарҳанг, рамзҳои давлатӣ, одоби муошират ва масъулияти намояндагӣ ворид карда шавад.
2. **Омӯзиши забонҳои хориҷӣ.** Варзишгарону мураббиён бояд малакаи муоширати байналмилалӣ дошта бошанд, то тавонанд кишвари худро дуруст муаррифӣ намоянд.
3. **Рушди фарҳанги бозии одилона.** Эҳтиром ба рақиб, довар, қоида ва натиҷаи мусобиқа бояд ҷузъи муҳими тарбияи варзишӣ бошад.
4. **Баргузории чорабиниҳои байналмилалӣ.** Ташкили мусобиқаҳо ва фестивалҳои варзишӣ метавонад имкониятҳои Тоҷикистон, меҳмоннавозӣ ва фарҳанги миллиро муаррифӣ намояд.

5. **Ҳамоҳангсозии фаъолияти ниҳодҳо.** Муассисаҳои таълимӣ, федератсияҳои варзишӣ, воситаҳои ахбори омма ва сохторҳои дипломатӣ бояд дар самти муаррифии дастовардҳои варзишӣ ҳамкорӣ намоянд.
6. **Омода намудани варзишгар ҳамчун намояндаи фарҳангӣ.** Дар баробари маҳорати касбӣ бояд суханронӣ, рафтори ҷамъиятӣ ва истифодаи дурусти шабакаҳои иҷтимоӣ низ омӯзонида шавад.

Хулоса, Ваҳдати миллӣ ва худшиносии ҷавонон ду заминаи муҳимми рушди дипломатияи варзишӣ мебошанд. Ваҳдат субот ва имконияти фаъолияти созандаро таъмин мекунад, худшиносӣ бошад, ҷавононро ба масъулият, ватандӯстӣ ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ ҳидоят менамояд. Варзиш дар чунин замина метавонад аз доираи рақобати ҷисмонӣ берун рафта, ба воситаи муаррифии фарҳанг, таҳкими дӯстӣ ва густариши робитаҳои байналмилалӣ табдил ёбад. Барои ин варзишгар бояд на танҳо аз ҷиҳати ҷисмонӣ, балки аз лиҳози маънавӣ, фарҳангӣ ва шаҳрвандӣ низ омода бошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои имкониятҳои мусоид барои рушди дипломатияи варзишӣ мебошад. Истифодаи самараноки ин имкониятҳо ба тарбияи ҷавонони донишманд, худшинос, бофарҳанг ва масъулиятшинос вобаста аст. Маҳз чунин ҷавонон метавонанд тавассути дастовард ва рафтори шоистаи худ нуфузи давлатро дар арсаи байналмилалӣ таҳким бахшанд ва варзишро ба минбари сулҳ, дӯстӣ ва ҳамдигарфаҳмии халқҳо табдил диҳанд.

Давлатзода С. А. - мудири шуъбаи фанҳои технологияи меҳнат, тарбияи ҷисмонӣ ва омодагии ибтидоии ҳарбии Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдураҳмони Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон.